

ДУУН СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ АЖЫТТЫНГАН

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫҢЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда
үндөйлөттүгүс

1963 ч.
И Ю Н Ъ
19
СРЕДА
№ 144 (5548).

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ 2 көп,

Совет Эвилелиниң, Коммунистия Партиязының Төп Комитединиң Пленумунун, дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

1963 чылдың июнь 18-те Кремльдин Улуг ордузунда СЭКП Төп Комитединиң Пленуму ажыттынган. Пленумну СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. ХРУЩЕВ ажыткан.

Пленумунун хүн айтырында: «Партияның идеология ажилының ээлчеглиг сорулгалары» деп айтырыг. СЭКП ТК-ның секретары эш Л. Ф. ИЛЬИЧЕВ илеткел кылган.

Эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларының идеология айтырыгларын харыылап турар секретарьлары, а ол ышкаш идеология килдистерин эргелекчилери, партияның үлөтпүр болгаш көдээ крайкомнарының болгаш обкомнарының Төп Комитетинин составында кирбейн турар бирги секретарьлары, партияның үлөтпүр болгаш көдээ крайкомнарының база обкомнарының идеология айтырыгларын харыылап турар секретарьлары, партияның округкомнарының, улуг үлөтпүр төптөрүнүн чамдык хооркомнарының болгаш райкомнарының бирги секретарьлары, чамдык үлөтпүр-бүдүрүлгө парткомнарының, эң чугула көдээ районнарың колхоз-совхоз бүдүрүлгө эргелекчилеринин парткомнарының секретарьлары, үлөтпүрүн, тудугун, көдээ ажыл-агыйның улуг партия организацияларының секретарьлары, эвилелдешкен республикаларның ЛКСМ ТК-ларының болгаш ВЛКСМ-нин чамдык крайкомнарының болгаш обкомнарының бирги секретарьлары, ССРЭ-ниң Эртемир академиязының, Нитилел эртемириниң академиязының, Марксизм-Ленинизм институтунун, партияның дээди школазының, төп солуннарының болгаш журналдарының, радионуң болгаш телевидениениң, СЭТА-ның, Бүгү-эвилелдин «Былдиг» нийтлелиниң база идеология өске-даа төп албан черлеринин болгаш организацияларын удурутур ажылдакчылары, чогаалчылар, чурукчулар, композиторлар эвилелдеринин, театр ажылдакчыларының, ССРЭ-ниң болгаш эвилелдешкен республикаларның кино ажылдакчыларының оргкомитетинин төлээлекчилери, эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринин даргаларының культура айтырыгларын харыылап турар оралакчылары, культура, дээди болгаш ортумак тускай өөредилге, чырыдышкын министрлери, эвилелдешкен республикаларның радио дамчыдылга болгаш телевидение талазы-биле комитеттеринин даргалары, телеграф агентилелдеринин удурукчулары, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң күрүне комитеттеринин даргалары, эртемир академия-

ларының президентилери болгаш Марксизм-Ленинизм институтунун салбырларының, эвилелдешкен республикаларның партия школаларының директорлары, республикалар, крайлар болгаш областар солуннарының редакторлары, эвилел республикалар, крайлар болгаш областарның ном үндүрер черлеринин директорлары, дээди өөредилге черлеринин болгаш школаларының башкылары, пропагандистер, агитаторлар, клубтарның болгаш библиотекаларының ажылдакчылары, Чепектиг Күштеринин партия-политиктиг ажылдакчылары, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун, СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Партия-Күрүне Контролюнун Комитетинин аппаратының харысалгалыг ажылдакчылары ТК-ның Пленумунун ажылында киржип турар.

«Восток-5» болгаш «Восток-6» деп корабльдерден космонавтар эштер В. В. Терешкова-ның болгаш В. Ф. Быковскийниң чоруткан байырлыг чагаазы Пленумунун адресинге келген. Ужудушкунуң чедишкенин доозарын күзээ байырлыг чагааны Пленумунун киржикчилери динмиттиг адыш часкашкын-биле коммунта маадырларыңа чоруткан.

Пленумга СЭКП ТК-ның секретары эш Л. Ф. Ильичевтун «Партияның идеология ажилының ээлчеглиг сорулгалары» деп илеткелин чугаалажып көөрү эгелээн. Кежээки хуралга эштер: Н. Г. Егорычев (СЭКП-ниң Москва хоорай комитетинин бирги секретары), Г. И. Полов (СЭКП-ниң Ленинград хоорай комитетинин бирги секретары), А. Д. Скаба (Украинаның Компартиязының ТК-зының секретары), С. В. Михалков (РСФСР-ниң Чогаалчылар Эвилелиниң баштаар черинин секретары), В. П. Елютин (ССРЭ-ниң дээди болгаш тускай ортумак өөредилге министри) чүве чугаалааннар.

СЭКП-ниң хүрээленинге ону хүлээп алырының дугайын СЭКП ТК-дан дилээн космонавт эш Быковскийниң радиотелеграммасы «Восток-5» деп космиктиг корабльден алдынган деп Пленумга даргалаан эш Л. И. Брежнев дыңнаткан. СЭКП ТК эш Быковскийниң дилээн көргөн болгаш ону Совет Эвилелиниң Коммунистия партиязының кежигүңгө хүлээп алыр деп доктааткан.

Пленум бодунун ажылын үргүчүлөп турар.

МОСКВА, КРЕМЛЬ

СЭКП ТК-га

СЭКП кежигүңгө мени хүлээп ап, көргүскен бедик идегели дээш бистин төрөөн Коммунистия партиясыка чүрөктин ханызындан өөрүп четтирдим. Партияның болгаш Төрөөн чуртун даалгазы кончуг эки күссөттинер.

Космонавт БЫКОВСКИЙ.

1963 чылдың июнь 18.

Эш В. Ф. Быковскийге

Телеграммаларың бирээзинге силерни Ленинчи партияның хүрээленинге хүлээп алырын дилээн болгай силер.

СЭКП ТК ол дилениг көргөн болгаш силерни СЭКП кежигүңгө хүлээп алыр дугайында доктаалды хүлээп алган.

СЭКП ТК-ның секретары Н. ХРУЩЕВ.

1963 чылдың июнь 18.

„Восток-6“ деп корабльден

МОСКВА, июнь 17. (СЭТА). «Восток-6» деп космиктиг корабль Азия динтиг кыры-биле эртип чыдырда, Валентина Терешкова: «АЗИЯНЫҢ УЛУСТАРЫҢГА ЧАЛБЫШТЫГ ИЗИГ БАЙЫР!» деп радио дамчытыр чугаалаан.

Кыдаттың кызгаарының кыры-биле эртип чорааш, Валентина Терешкова мындагы сөстөргү радиогамманы чоруткан: «СИЛЕРНИҢ ЧУРТУНАРЫҢ КЫРЫ-БИЛЕ ЭРТИП ЧЫДА. «ВОСТОК-6» ДЕП КОСМИКТИГ КОРАБЛЬДЕН ХӨИ МИЛЛИОН КЫДАТ УЛУСКА ИЗИГ БАЙЫР ДАМЧЫДЫП ТУР МЕН».

Америк динтиг кыры-биле ужуду эртиншаан, космонавт Валентина Терешкова «Восток-6» деп, космос корабльден дараазында радиогаммалары чоруткан:

ЛАТИН АМЕРИКАНЫҢ УЛУСТАРЫҢГА ТАЙБЫҢНЫ БОЛГАШ ААС-КЕЖИНИ КҮЗЕДИМ.

КУБАНЫҢ МААДЫРЛЫГ УЛУЗУНГА, АЛДАРЛЫГ КУБА ХЕРЭ-ЖЭЭННЕРГЕ ЧҮРЕКТИН ХАНЫЗЫНДАН БАЙЫР ЧЕДИРИМ.

АМЕРИКАНЫҢ КАТТЫШКАН ШТАТТАРЫНЫҢ УЛУСТАРЫҢГА ТАЙБЫҢНЫ БОЛГАШ ААС-КЕЖИНИ КҮЗЕДИМ.

Австралияның кыры-биле ужуду эртип чыда, Валентина Терешкова мындагы радиогамманы дамчыткан: «ВОСТОК-6» ДЕП СОВЕТ КОСМОС КОРАБЛИНДЕН АВСТРАЛИ УЛУСКА БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУР МЕН.

(СЭТА).

В. Ф. Быковский.

В. В. Терешкова.

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫГЛАРЫ

Июнь 17-де эртен, космонавт Валентина Терешкова биле Валерий Быковский эртеги чөч чиген сөздүгө, чер-биле үр радиохарылазын туттаныр. Корабльдерде системаларың ажылының, контроль приборларың көргүзүлгө дугайында болгаш кабиналарда температураның, базышкынының, агаарың составының дугайында олар илеткегилээн. Черден оларга чамдык системаларың ажылыңа эң-не чогулчалыг хун турумуңуң талазы-биле эдөөн каш техниктиг айтышкынар бердинген.

Космонавт ужудушкунун программаның бирден бирээ чокка күссөдип үргүзүлгөшөөн, космиктиг ужудушкуну-биле холбошкан боттарының байдалың болгаш көргөн билгениң дугайында тодаргай дыңнаткылааннар.

Корабльдериниң кабиналарыңдан агаарың температураның космонавт Черден оларга сүмөлөниң өзүлээр, эдөөн кудуламың алганнар. Амгы үеде «Восток-5» деп космиктиг корабльдин кабинасында агаарың температуразы Цельсийниң-биле 15 градуска деп, «Восток-6»-да—Цельсийниң-биле 18 градус. «Восток-5» болгаш «Восток-6» космиктиг корабльдериниң системалары чогулчалыг ажылдап турар дээрин космонавтарның дыңнадыларының анализтери болгаш телеметрияның санаашкынары көргүзүп турар.

Космонавт Валерий Быковский болгаш Валентина Терешкова бот-боттарының аразында радиохарылазын тудуп чоруур.

Июнь 17-де Москваның-биле 15 шак турда, ужудушкуну-космонавт Быковскийниң башкарганы «Восток-5» корабль үш хонукта космиктиг ужудушкуну чорудуп келген болгаш чери-долгандыр 49 дескинниг кылган, ол үениң дургузунда ийи миллион ажыг километрини ужудуп эрткен. «Восток-5» болгаш «Восток-6» корабльдериниң кады ужудушкуну 26 шак үргүзүлгөшөөн турар. Ол үениң дургузунда Валентина Терешкова «Восток-6» корабль-биле чер бөмбүрөөн 18 катан дескиндир ужуткан.

Июнь 17-ниң 15 шакта «Восток-5» корабль-спутниктин орбитазының параметри мындагы турган: черге эң-не чок эртери 165 километр, эң-не ырай бөри—202 километр, долганарының үези—88,0 минута. «Восток-6» корабль-спутниктин орбитазының параметри: черге эң чок эртери 177 километр, эң-не ырай бөри—225 километр, долганарының үези—88,2 минута.

Эрткен хонуктарда космонавт эртем-шиңчилел ажылдарыңдан ангыда, бот-боттарының аразында ийи талазыг радиохарылазын чорудуп келгенер. Корабльдериниң аразында харылаза идегелдин болуп турар.

Болуун ужудушкунуң баштайгы хонунда Валентина Терешкова Былаттын, Латин Американың улустарыңа, Кубаның маадырлыг херэ-женнеринге, АКШ-тың болгаш Австралияның улустарыңа байыр чедиришкениңин дамчыткылаан. Космонавтарын кайышы-даа хөлдү болгаш ажылчы хөөнүг. Чөмгө хөөнү болгаш уйгузу эки. Валентина Терешкованың судалының согары минутада—68, тынары—18; Валерий Быковскийниң судалының согары минутада—60, тынары—15. Космиктиг корабльдериниң бүгү системалары таарымчалыг ажылдап турар. «Восток-5» болгаш «Восток-6» корабльдериниң кабиналарында температура, агаарың шыгы болгаш составы чогуур нормазында.

Валерий Быковскийниң космоска дартку күш-ажылчы хуви дооступ турар. Аддыгы космонавт Валентина Терешкова ужудушкунунд ийги хүлүнү программаның дооскан. Июньнун 17-де Москваның-биле 22 шак турда, «Восток-5» деп корабль-спутник Черни 54 катан долганган. Валентина Терешкованың «Восток-6» деп корабль оң үеде космоска 900 мун хере километри эртиншаан, 23-кү долгангытмы кылган.

Космонавтарын байдалы кончуг эки, олар космоска ажылдың байдаларын бүрүн шингээдин алган болгаш хүнүн дургузунда программага дүүштүр улуг хөмчөөлүг эртем шинчилелдерин чоруткан.

Ужудушкунуң чоруп турарының дугайын Валерий Быковский бол-

гаш Валентина Терешкова бот-боттарыңа дыңналып турар. Корабльдериниң аппаратураларының болгаш системаларының ажылының дугайында дыңнадыгыңа, а ол ышкаш черден алдынган медээлериң олар солчуп турар. Ужудушкун үезинде космонавтар чер-биле доктаамал харылазын чоруур. Космос харылазының шынары эки.

Корабльдерде бүгү чүүлдер чурум өзүлээр дээрин телехөмчөөшкениң медээлери бадтыкп турар. «Восток-5» болгаш «Восток-6» деп корабльдериниң кабиналарында базышкын, температура, эд-шык болгаш агаарың составы чогулчалыг.

Совет космос корабльдериниң кады ужудушкуну үргүчүлөп турар.

Н. С. Хрущевка иениң өөрүп четтиришкени

Москва, Кремль.

Никита Сергеевич, силерниң мөөн уруум-биле чугаандарың дыңнаш, өөрөөннен караан чажы токтуп турду. Бистин Валдохавыстың дугайында ниңээңей болгаш ала сагыш салышкынарың дээш Ленин, мөөн өөрүп четтиргениңиң хүдээл ап кирүүнер. Адамы дайыңа өлгөн, ачазы чок черге өлөр уурга таварышкан хижин болур, мөөн уруума силерниң чедирген ада өзүңүң чагай сүмөдөр

болгаш күзөөшкениңер ачаа онза үнелиг. Мөөн уруумун дугайында силерниң чыгы сөстөриңер мөөн өөрүшкүдөн хайышкыан сеткил-чүрөөңгө төгөл четпес кайгамчык-тыр. Силерге болгаш Силерниң эштеринерге мөгейип өзүлөдүм. Силерниң өг-бүлөңерге байыр чедирип тур мен. Елена Федоровна Терешкова—херэ-жен космонавтың иени. Ярослав, 1963 чылдың июнь 17.

СЭКП ТК-ның Пленумунга эш Н. С. Хрущевка

Бистерге—космонавтарга ТК-ның Пленумунун киржикчилери чыгыг байыр чедиргениңиң дугайын улуг өөрүшкү-биле дыңнадым. Ийги байыр чедиргени болгаш эки күзөөшкени кылганы дээш чүрөктин ханызындан четтирдим.

Биске даандырган онаалгазы күссөдир дээш бүгү чүүлдерни кылдырышты СЭКП ТК-га болгаш эрчим Никита Сергеевич, Силерге бүзүредип тур бис.

Ленинчи партияга алдар!

Космонавтар:

ТЕРЕШНОВА, БЫКОВСКИЙ.

1963 чылдың июнь 18.

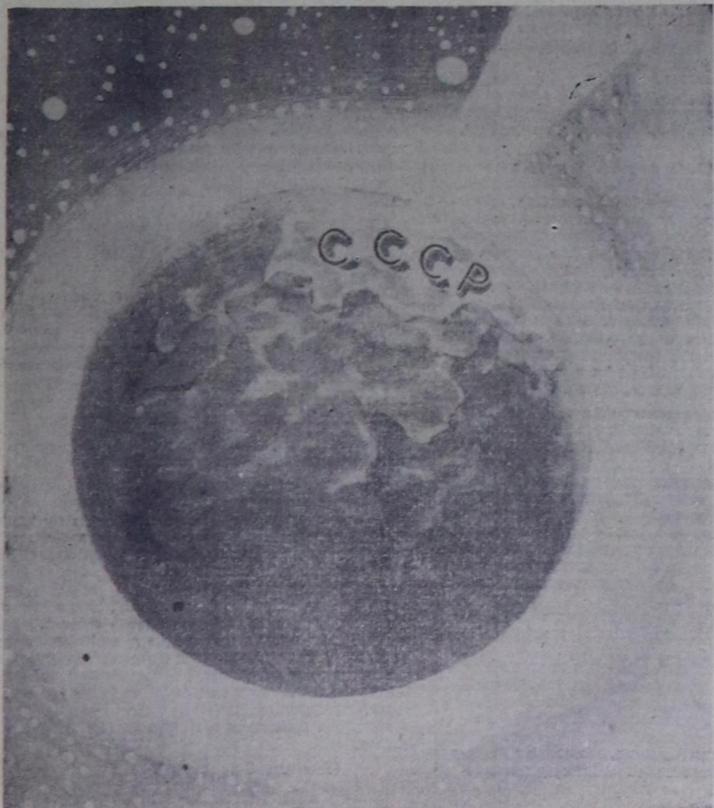
Космонавтар эштер Быковскийге болгаш Терешковага

Бистин Төрөөн чуртувустун коргун чок болгаш өрес-дилдик патриоттарыңа—силерге СЭКП ТК-ның Пленуму, Пленумунуң бүгү киржикчилери ийги болгаш чүрөктин ханызындан байыр чедирип тур.

Космоска төөгүлүг кады ужудушкуну чедишкениң доозарын силерге күзөп тур бис.

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ.

1963 чылдың июнь 18.

ПАРТИЯНЫҢ ИДЕОЛОГТУГ АЖЫЛЫНЫҢ ЭЭЛЧЕГЛИГ СОРУЛГАЛАРЫ

СЭКП Төп Комитетинин Пленумунга СЭКП ТК-ның секретары эш Л. Ф. ИЛЬИЧЕВТУҢ 1963 чылдың июнь 18-те илеткели

Эштер! XXII съездинин сөөлүдө бистин ленинчи партия-
визмдин болгаш ош Төп Комитетинин бүгү ажил-чорудуга
чагыс эше сорулгата—съездинин шийтирилери, СЭКП-нин
чаа Программанын — коммунизм тургузарынын өндүрүшү
Программанын амдыралга боттандырына чыгарганын.

Эрткен ийн Пленумарга Төп Комитет чурттуу экономик-
ти болгаш политикти амдыралдынын эч чугула айтыр-
галарын шийтирген. СЭКП ТК-нын Президиумга ээлчегли
Пленумун дугайында айтыртып чугаалажын турда. И. С.
Хрушев партиянын идеологтуг ажилынын сорулгаларын чуга-
алажын көөрү саналган. Эрткен чылдын март болгаш
ноябрь Пленумарына үлөтүр, көдө ажил-агыйн бүдү-
рүлгөсинин айтыргаларын, уузе ажил-агыйн удурунун
айтыргаларын шийтирген соонда идеологтуг айтыргаларын
чугаалажын көөрү черде дүрүм баурап болуп турар деп, өз
чугаалажын.

Коммунист тургузушкунун бүгү фронттарына иде-
пейлг шап халлашкынын чорудар ужурулг бис, а идеолог-
туг фронт коммунизмдин тилелгени дээр демиселе чугула
фронттарынын бирээп болуп келген болгаш болуп артып-
даа турар.

Социализм дээр бүгү демиселчилерин идея талазы-биле
качтыртып турар революстун теория чокка ажилчы агын-
нын дайынч партияны турду шыдаас деп Владимир Ильич
Ленин өөредип чорган. Бистин партиямыздын төгүзү—рево-
люстун масаларын, социализмдин болгаш коммунизмдин тур-
гузушкунун идея талазы-биле ченеселээр дугайында, бис-
тин идеологтуг чепсизисти доктамап сайырагыйжыдар дуга-
йында ленинчи сагыш салымшкынын дигит боттанышкы-
ны болуур-дур.

Партиянын ханы болгаш бүгү таламг идеологтуг ажил
чокка совет улустун шыгарганг тилелгелери болуучас
турган ийн. Угуз мадырлыг чорук чүгө угуз идеалар-би-
ле төртүтүнүп турар, каныг-даа сорулгаларын уузе меде-
реддиг шийтирилген турар болза, оларын күөсөтүп шыдаар.

Сөөлгү чылдарда партия идеологтуг ажилга угуз күчөтөйни
көрдүдүрүп турар. XX, XXI, XXII съездилерге, партиянын чаа
Программасын, СЭКП ТК-нын Пленумарына, СЭКП ТК-нын
идеологтуг айтыргалар талазы-биле доктаалдарына ажилчы
чоннардын идея-политикти кижизилдигенин эч чугула ай-
тыргаларын шийтирген. Чокка чаа партиянын болгаш чаа
зактын удуручуларын литература болгаш уран чүгө
ажылдакчылары-биле ужуражышкыны, И. С. Хрушевтин
чугаасы идеология талазы-биле кайгычыс угуз ужуру-дуаламг
болган.

Идеологтуг айтыргаларын чугаалажын көөрү-биле Төп Ко-
митеттин Пленумун чымдырганы—ажылчы чоннардын ком-
мунист кижизилдигенин дугайында партиянын сагыш
салымшкынын чаа илерешкенин, партиянын, бүгү улустун
идея-политикти амдыралдында чугула болушкуну болур.

Совет чурт угуз похота туруп, коммунизм дээр шийтир-
илг тулушкуну калбартын турар. Ош ужурунда партия
идеологтуг ажилды деништин көдүренин, сөөлгү чылдардын
дүргүзүндө совет нийтлелдин амдыралдынын бүгү адырла-
рында болуучас социал-экономики өскерилгелер-биле иде-
ологтуг ажилды дүшүрүп деп партиянын санап турары бил-
дингир-дир.

XXII съездинин сөөлүндө бээр хөй авес үе эрткен.
Съездинин айтыктын идеологтуг ажилды кол принципте-
рин бистин партиямыс амдыралга хажыс чок болгаш ылап-
тыг боттандырып турар.

Бо Пленумун чымдырар дугайында дыпнадыгын парлап
үндүргөн соонда идея-кижизилдиге айтыргаларга кичеан-
гей улам бедоон. СЭКП ТК-га, солунарынын болгаш журнал-
дарынын редакцияларына чоруктан хөй сагыш чугааларына
ажылчы чоннар үндөгү саналдарын болгаш сүмелерин кир-
ген. Олардын ичинде хөй саналдарын болгаш сүмелерин
хире-чегези-биле Пленумга көөрү-биле кирген илеткеге ба-
рымдалап көргөн.

I. Коммунизмдин чаа тилелгелери болгаш ийн идеологияларнын демисели

Коммунизмдин чаа тилелгелери болгаш ийн идеологияларнын демисели

Эштер! Бистин партиямыс шаанда бүгү тала-биле хокудан-
гай чурттуу социал-экономики депшилгенин бедиктеринче
көдүрүшүндүрүп тургузушкуну угуз күш болуп төгүтө кирген.
Партиянын болгаш улустун ажил-чорудугагынын кол тиле-
нели—СЭКП-ге социализмдин бүрүн болгаш туулугна чедир
тийилгени, коммунизмдин эге үелгиче бистин Төрөн чурту-
вустун киргипкени болур. Ленинчи идеялар, ленинизмдин ре-

волюстуг угаан-болды Совет черде тилел турар.
Ленинчи идеяларын тилелгени дээр демиселдин төөгү-
зүдө сөөлгү он чылдар онза чери эзеп турар. Ол чылдар-
да болуучас нийтлел-политикти буржуазараашкынар чүгө-
ле амыс авес, харын база келер үенин салгычыларын сал-
ым-чугула ханымынын болгаш хемчөөлдеринин талазы-би-
ле онза салдарын чедирген.

1. Совет чурттуу амдыралдында угуз он чыл

Совет чурттуу амдыралдында эрткен чылдарын сактып
көрүшкөн, бистер шунтувус олар партиянын иштики болгаш
дашкынык политикага, үлөтүрүп, эртемдин болгаш кул-
туранын хөгжүдигине, улустун чагай байдалдын көдүрү-
шкүгүнө, марксесчи-ленинчи теориянын айтыргаларын
чогаалдычы өзү-биле ажилдап кылдырып, улустар аразына
тайбынчын болгаш найралдын ленинчи политиканын бот-
тандырына шыгарганг тилелгелер-биле демелеттингенин
көрүп турар-дыр бис.

Бистин удузувус, партиямыс коммунист тургузушкуну
нун төөгүзүгө чайынанчак арым болуп кирери чурттап эр-
тирден он чылдарга чоргарарын эргелит.

Экономика талазы-биле—ол дээр, угуз ажил-агыйнын
бүгү адырларын эрткен кайы-даа үгө бодаларга, эл шын-
чын хөгжүдигенин, Совет Эвилелинин экономикти болгаш
камагала күчүзүшү шийтирилг бижжыкканын үези, капи-
тализм-биле экономикти чарышка үндөин эргилгенин үези
болган.

Кол экономикти көргүзүлгери ап көрөлгөпөр.
Он чылдарын дүргүзүндө үлөтүрүшү ийни продукциянын
бүдүрүшүндүрүп барык үш катап, көдө ажил-агыйнын—
67,7% көвүздөн. Кап заводдеринин, нефть тыжынынын,
аэлектростанциянын, металл кестире станоктар, тракторлар,
цемент бұдүрүшүн чедип алдыган немеле өздүдө эрткен
бүгү 35 чылдарын дүргүзүндө продукциянын ол-ла хевирле-
рин бүдүрүшүн немеле өздүдөшкөн дыкка ажил турар.
1958 чылда СЭКП ТК-нын май Пленумунун соонда эрткен
чүгө сөөлгү беш чылдарын дүргүзүндө Совет эрге-чагырга-
нын дөртен чымдарын дүргүзүндө бүдүргени барык ол кире
сагыш ханым продукциянын бүдүрүшүндө үндөгөн. Сөөлгү он
чылдарын дүргүзүндө тарылга шөлдеринин немеле өздү-
дөш 1918—1952 чылдарда 37,5 миллион гектар тур-
гангына угуз 60,2 миллион гектар, ол-ла чылдарда тарга
культураларын ийни чымдалдынын немеле өздүдөш 0,4
миллиард пуд тургангына угуз 3,4 миллиард пуд, эт болгаш
чүгө—0,2 миллион тонна тургангына угуз 4,2 миллион тонна,
сүт—6,3 миллион тонна тургангына угуз 28,3 миллион тон-
на болган.

Он чылдарын дүргүзүндө угуз ажил-агыйнык капитал са-
лымшкынар денигеле өскөтөр-биле алдыга, 1952 чылга
чедир Совет эрге-чагырганын бүгү чылдарын дүргүзүндө
132,4 миллиард рубль тургангына угуз 280,5 миллиард рубль
болган, 8400 угуз үлөтүр бұдүрүштерин ажилгалга кир-
ген. Национал орулга барык ийн чартык катап өскөн.

Улустун амдыралдынын материалды болгаш культурулг
деништин бедилерине угуз чедикшилер чедип алдыган.
Хергеладин нийтлел фондулары 1952 чылда 12,9 мил-
лиард рубльден 1962 чылда 28,4 миллиард рубль чедир өс-
көн. Баран саарылажы 2,6 катап көвүздөн. Чуртталга тудуу-
лун темпиринин болгаш хемчөөлүнүн талазы-биле Совет
Эвилели делегейде бирге черге үнгөн. Сөөлгү он чылдар
дүргүзүндө хоорайларга болгаш ажилчы суурларга Совет эрге-
чагырганын эрткен бүгү 35 чылдарын дүргүзүндө туткан
373 миллион дөрбөлчүн метр чуртталга шөлүгө угуз 586
миллион дөрбөлчүн метр ийни шөлүгү чуртталга бажына-
рын ажилгалга кирген. Сөөлгү он чылдар дүргүзүндө төс
миллион ажил уруулар чаа шөлдеринин, үш миллион хире
уруулар салдарын болгаш ясларын алган, муш-мун клубтар-
ын, библиотекаларын, театрларын болгаш культура бажы-
нарын туткан.

Эртемдин хөгжүдөшүндө шийтирилг тилелгелер чөгүм-нэ
ол он чылдарда чедип алдыган. Бистин Төрөн чуртувус амыс
үенин эртем болгаш техникти депшилгенин кол ула-
нышкынындагы муракчы бедиктерге үнгөн. Совет эртем-
ин болгаш техниканын чедикшилерини комсосу ступнидиги
алгангидан он-не көсүзү-биле илерен. Бистин спутникте-
рине болгаш комсө корабльдерине чүгө совет эртемдин ат-
алдарын авес, харын база социалист нийтлел тургузуу-
нун ат-алдарын болгаш күчүзүн улам бедик көдүрүп турар.

СЭКП ТК-нын Пленумунун бичи-ле муруну чарында ма-
гадип кайгаан делегей Советтер чуртууну чаа шыгаргалг
тиделгенин херечизи болган—иштинде кижилг бемки бол-
гаш адыгы корабльдерин комсөсө салып үндүргүзгөн. Чер-
ни долгандыр орбитага Валерий Биковский биле кады баш-
тайгы херөжөн комсөнаут—Валентина Терешкованын ко-
рабды хаз угузун үнгенгине бүгү совет кижидер, эч ыла-
гы херөжөндөр сагыш-сеткилин ханымында хайыккан
болгаш кызгалар чок өөрөннөр. Кортуп чок болгаш эрес-мас-
дырды бистин патриоттарынык СЭКП ТК-нын Пленумунун
киржикчилерини мурундап чүктеткен, сагыш-сеткилин ха-
нымында байыр чедирип, олардын төөгүзүгү комсикти кады
укудушкунун чедикшилерин дозарын күөп каарын чөп-
шөзөп көрүпөр!

Политика талазы-биле алдыга—бо он чылдар болза соци-
алист демократиянын, коммунисттерин болгаш бүгү-ле ажил-
чы чонун хөй-ниитиги политикти илелгенин бөлүгү чө-
чөктөшкенин-биле, чурттуу амдыралдына Коммунист
партиянын ролунун улам ийниги бедикшиги-биле онза-
ламын турар.

И. В. Сталинга чүдүр чорук дыкка хөй үргелерин, моон-
дактарын арттырган. Ош ужуруктарын угузгаары дээр пар-
тиянын болгаш чурттуу амдыралдына ленинчи норма-чи-
жестерин каржылы-биле хажыдып турган чоруктан аар-берге
үргезин, экономикага болгаш политкага субъективни, теория-
дык догматынын орустан арылап аштаруу болуп турган.
Кижиге чүдүр чорукту болгаш ону сойлап илередирини
эргөжөк чугулазынын дугайында СЭКП ТК айтырп көдүрүп
көргө, партия болгаш угуз ол базамын билбес болгаш Төп
Комитетти тективес деп чугаалап турган бузуревестер база
тыттып келгилген.

Чөгүм чүг болгашты, ийничи? Кижиге чүдүр чорукту сой-
галар илередир болгаш ош ужуруктарына угуз демисел
партиянын, ош ленинчи Төп Комитетинин мораль-политикти
шыгарганг тилелгени-биле довулганын ам мугулай док-
тринарлардан өске кым-даа хүлөп көрөйни барып шылааы!
Кижиге чүдүр чорукту ажил эртери дээрге, каныг-даа ре-
волюстуг хөдөлгенин ышкан, база-ла чик авес херек бол-
ган. Ол чорук бистин чурттуу иштинге болгаш дашкынык-
даа чамдык тыртылышкынар болгаш элчөк сунушкунунар-
биле холбайжын партия баш удуз көрүп турган, Ийчала-
да партия бергерлерге удуз дидим баскан, кижиге чүдүр
чорук дугайында ак-сеткилдиг болгаш ажит-чакты чокка
чугаалажын, канчар-да аажок угуз эрес-дидим болгаш при-
ципнадыг чорукту көргөсөн. Төгү чик орукту билбес, ре-
волюстуг политка арылап каан орукту билбес. Чүгө ко-
мунист партиямыс—угуз Лениннин тургусканын болгаш
кижизиктеги революстуг партиямыс ийниг базамын кылдырп
шиитирген шыдаан. Угуз партияны болгаш ош ленинчи шу-
тумун билген болгаш долузу-биле, бүгү чүрө-биле, бүгү са-
гыш-сеткили-биле дөтөзөн.

Чакы үер эркти арыламышкан, бокту база өккөр бол-
байн аан. Чайлак чок таваржы шүгөлдиг чүдүр кылдыр
чөгүм каныг чок үстүгө көстүп үнүп келгени?
Кижиге чүдүр чорукту уруктарын угузгаары-биле кады
партиянын болгаш улустун кылган бүгү-ле чүдүрлер
шунтуву угузганын чалаас боор, улустун шилп алганы
төгүзүгү орунун шыннын чигинишкениге таваржы бөр
леп, социализмдин дайынынын бордап турганар. Шынал-
га чамдык политк талазы-биле бышыап болгаш өскөргөн
кижилер буржуа пропагандалын шымтыкында чемиж
чөмпөкөн болгаш улустуг болгаш партиянын эрткен үези
бужаргаларын, партиянын шыда-ла чыла шаан кааны ан-
тиленгенин трокисчи болгаш барын оппортунист үзелдер-
ни дригерин орадалшканыр.

Ийчала-да партия бодун ийн оруктан таймыстарын
бөдүрүш. Бүгү улустун ийни-биле чүдүзүгүнүн көргөни
XX съездинин ленинчи куруу туртуштуг болгаш чайгылыш
чокка чорутууну турар.

Социализмдин дайынынын салгалдарын аразына өжөн-
нежелгени өөсүдүп, угуз салгалдын «моральдык алендин-
илд» болгаш «чагай үлөдиг чаа чалгыныгы» дугайында
троцкийжи ирк идеяны сунуштарына, коммунизмдин херө
дээр демиселе амдыралдын угуз школанын эрткен кал-
дарга кара хөлөгени таварштырына корлап турганар.
Ийчала-да партиянын чамдык төлөөлчилери, оларын иштинде
идея талазы-биле кошкак туртуштуг анык кижилер «салгал-
дарын чүрөдөшүгүн» дугайында хоозун болдым сегирин
алган болгаш бистин дайынынымысты өөрүшүшкан, ону ол-
бо талазыге таалап, шөйберлеп турганар.

Совет нийтлелдин бузулбас чыгыс эвин сандалардыр дээр
кылган кара сагыштыг орадалышкынын партия, совет
улус, бүгү салгалдарын совет кижилери чыгыс эл-сеткилдиг
буруу шалкан болгаш ап октаан.

Нугулдөшкөшүнүн аргамы-биле партиянын болгаш күрү-
ненин удуручуларын ат-алдарын бужаргаларына, про-
летариаттык баштыкчыларын авторитетин дугайында
ленинчи айтышкынынын шыныга чигинишкенин бол-
дуурарына, «каныг-даа авторитеттер херек чок» дээр анар-
хисти идеяны непердиринге социализмдин дайынынын бор-
дап турганар. Ийчала-да дайынынын ол кара сагыш ба-
за-ла сойлагалтыган. Бистин партиямыстын ботталдыртын
политикти эргилде ленинчи байдалды туртка угуз тургус-
кан, ленинчи партиянын болгаш ош удуручуларын ат-
алдарын улам-на бедик көдүргөн. Кижиге чүдүр чорукту
уржуктарын угузгак чок кылдыр дугайында айтыртын тур-
гусканын төөгүзүгү байдалдары угуз дидим чорукту, теория
талазы-биле чедикшен болгаш политка талазы-биле чү-
рени өттөр көөр, туруп турар байдалды, социализмдин салым-
чөдү дээр бедик харымсалганы билер чорукту негеп турган.
Бистин партиямыс, ленинчи хевирин шыгарганг удуру-
чузу И. С. Хрушевча баштаган партиянын ленинчи Төп
Комитетти ол бүгү чүдүрлерин кылды шыдаан.

Партиянын, күрүненин болгаш хөй-ниитинин амдыралды-
нын ленинчи нормаларын катап тургузарынын болгаш хөг-
жүдигин талазы-биле төөгүзүгү ужуру-дуаламг ажилды пар-
тия ботталдырган. Дүжүп берикчилерин болгаш чарылды-
рыкчыларын партияга удуз бөлүшүп партия сойлагал иле-
реткен болгаш чылча шалкан, бодунун чыгыс эвин, масса-
лар-биле бодунун харылааларын улам-на угуз-биле бижжы-
лаан. Бистин партиямыс бүгү улустуг партиямыс болу берген.

Совет нийтлелдин чыгыс эвин, ажилчылар-биле тараачы-
нардын эрдели, Совет Эвилелинин улустарынын найралы
улам-на бижжыкан. Совет күрүне ийни улустуг күрүнеи
болган берген.

Партия моон сойгаар-даа чурттуу нийтлел-политикти
амдыралын ленинчи өзү-биле угуз-баштаар, кижиге чүдүр
чорукту уружуктары-биле шийтирилг демисежр алаар. Ки-
жиге чүдүр чорукту үезинде тургузтушун келген чыгар-
дуулар, кадык ажиттап мегелээр, дүжүметинг чоруктар, чаа
чүдүлөр коргар, массанын элекчи чорун болгаш бот-эге-
лекчи ажил-чорудугаа чедир үелесес, ажилчы чоннар-
нын мегелелерин тооп көрбөс чоруктар дээр ишкан ойлу
чок хевирлерин партия бистин партияжи болгаш нийтлел
амдыралымыстан үндөшүн-биле угузгак келген болгаш угуз-
каар-даа алаар.

Кижиге чүдүр чорук ышкан так ийниг болушкунунар
нын катаптарын болдунар аргамы мөңгөи-биле чок кы-
дыр дээр партия бүгү-ле эргөжөк чүгүлө чүдүлери кылды
турар болгаш кылдыр-да алаар.

Дашкынык политика талазы-биле—илян-бүрү социал тур-
гузулг күрүлелерин тайбын кожа-хөлбөз догунашкынын
ленинчи принциптин угуз амдыралчы күжүн бо эрткен он
чылдар онза тодаргай-биле бадтыккан. Совет Эвилелинин
делегейге ат-алдары болгаш амыс үенин үндөшү айтыргалары
нийтирилгенине ол ролу кажангызында-да артык
бөдөн. Эске-даа марксесчи-ленинчи партиямыс кады
бистин партиямыс XX чүг чылдын орта үезинде калбарып
үнгөн бүгү делегейге төөгүзүгү болушкунунарнын төүнгө ту-
руп келген болгаш тургу-даа турар. Акм-дүмча марксесчи-
ленинчи партияларын төлөөлчилеринин 1957 болгаш 1960
чылдарда болуучас чүлөтүл хурдалары программанын док-
ументтерин ажилдап кылган, ол документтер империализмге
болгаш колониализмге удуз, марксесчи-ленинчи идеалары
нын тилелгени дээр, делегейчи коммунист, ажилчы
болгаш национал хосталгалгы шимчөөшкенин хөгжүдигинин
оруктарын тодаргайлап айтыкан.

Совет Эвилелинин Коммунист партиямыс кады хүлөп ал-
ган шийтирилгенин шычы болгаш оларын амдыралга ха-
жыс чок боттандырып турар.

Партиянын ленинчи өзү-биле дидим, принципнадыг бол-
ган ош-биле кады аваангар дашкынык политкамыс бистин
чүрүвустун делегей харылааларын дыкка калбаргак, деле-
гейин эч чугула айтыргаларын шийтирилгенине элекчи
чорукту бодунун холдугу аларынын аргамы Совет Эвилели-
ниг берген. Совет Эвилели бола империалист реакцияга
удуз, тайбын болгаш социализм дээр демисежр турар бү-
гү-ле күштерин күчүзүгү чөлөнгени болу берген.

Эштер! Сөөлгү он чылдар чүгө экономика болгаш поли-
тика талазы-биле авес, харын-даа идеология талазы-биле че-
дикшилер-биле магаалы бооп турар.

Делегейге агы күштеринин шыгыс өскерилгенин бол-
ган. Шаанда тургузтумай турган аам марксесчи-ленинчи
классиктерин чогаалдыртып чүгө ийни хевир-биле ай-
тыртып турган теоретикти болгаш практиктик айтыргаларын
чогаалдычы өзү-биле шийтирилгенин чаа байдал бистин
партиямыс негеп келген турган. Амдыралдын бодунун
тургускан айтыргаларына шын харыны тывар чорук демисе-
лек элекчи чорукту холдас салбыс, коммунизм тургу-
зушкунун темпирин дүргөлдери, революстуг күштеринин
өзгөн хандыры, чер кырынга социализмдин күштерин бол-
гаш тайбын бижжылаары болуп турган. Ийчарага улам
ийниги хөгжүдигенин оруктарын тодаргайлаарына аладала
кылдыр, шын авес долуарын бээр чорук—совет улусту, ре-
волюстуг демиселди бүүдүргүгүн ол болуп ийик.

Партия болза В. И. Лениннин ийниг чыгыс болуп тур-
ган: марксесчи кижини боттандырып хаара тудар авес, а бо-
душкунунар ол хаара тудар ужурулг, революстуг теория-
биле бодалдын чыгыс чеге туруп бээр чорук дүшөшө. Пар-
тия бодунун бүгү ажил-чорудугаагынын ленинчи өзү-биле тур-
гузуп, революстуг өөредиги ленинчи өзү-биле хөгжүдүп ту-
рар. Партия болза:

В. И. Лениннин өөртөккөн ишкан, амдыралдын ийни үн-
дүрүп турар чаа айтыргаларын чөгүрө өйдө тургузуп, шын
шиитирлеп, революстуг теорияны ут үенин байдаларына,
чурттуу тодаргай онзагай байдалдарына чогаалдычы өзү-биле
хергелеп турар:

— В. И. Лениннин өөртөккөн ишкан теорияны хөгжүдө-
лө революстуг практиканын чедикшилерине даанып, чаа
амдыралдын тургузушкуну революстуг теориянын түн-
недерин-биле ченеселеп, теоретикти чүдүлери амдыралга
боттандырып турар:

— В. И. Лениннин өөртөккөн ишкан, бир авес эргилдирэн
формулар өскөрдө берген байдалга дүшөшө алаар болза, оларын
чөгүрө өйдө болгаш дидим-биле чалаалдып, оларын чаа
эртем чүдүлери-биле, чаа түнелдер-биле солуп турар.

Марксесчи-ленинчи национал кызгалар-биле хадгынмы бол-
бас, марксесчи-ленинчи чыгыс аяй, бүдүн, интернационалчы
өөредил-дир, бүгү чурттарын коммунисттерин ажилгалар
чүдүр-дур. Географтык, национал болгаш өске-даа демектер
талазы-биле марксесчи каныг-бир «өске хевирлер» тур-
бас. Кайы-бир чурттуу онзагай байдалдарын, нийтлел хөг-
жүдигенин ийни хөбүзү баурап чоруктарын илерешкенин
өөрөдигин тускайлап хевирлерин барымдалап көөрү үндөшү
өргөлдүргенин бирээп болуп, марксесчи-ленинчи мето-
дологияны, чыгыс аяй марксесчи-ленинчи өөредиге кир-
рип турар.

2. Империалист идеологияга удуз шийтирилг тулчур
Эштер! Амыс үенин байдалдарында партиянын идеологтуг
ажылынын характер шигинин болгаш уламыныкынын ийн
кол факторларды турар:

Иштин фактор—коммунизмдин калбак тургузушкуну,
партиянын теоретикти болгаш организакчи ажил-чорудугаа-
гынын хемчөөлүнүн улагканын, кижилерин мердеринде эр-
ткен үенин артышкынынын тура тырттары, дээр демисел,
чаа кижини кижилдери:

дашкынык фактор—делегей күштеринин дөшүгүрүнүн
социализмге ажилчы кылдыр үндөшүн-биле өскерилгени,
социалист системанын бижжыкканы болгаш хөгжөшүн, ажил-
чы болгаш национал-хосталгалгы шимчөөшкенин көдүр-
лүшкүнү, нийтлелдин ийн системаларын чарыкын
ийтирилгеге үе-чалады, буржуа идеология-биле демисел.

Бистин үеисте коммунист болгаш буржуа идеология-
ларын демисели онза чидилген. Бир талазында, бүгү де-
легейде марксесчи-ленинчи идеаларын салдарынын дүргөн
болгаш улам-на ханылап турар өздөгөн, өске талазында,
«идеалар тулушкунуна шапар халлашкынын шийтир»
деп кыйгыртылар барын чүгө үе-де дыпналып үнүп
тура-даа, империалист идеологиянын салдарынын аажок
кудулап бадшымын ийелтир-ле көстүп турар.

Социализмдин чурттары, хамыктын мурунда Совет Эви-
лини империализм боо-чөпсөктүгү холу-биле чаа бажыс каак-
сак турар болбайн аан, ол ийчарын каш-даа катап орадал-
шкан болгай.

Ийчанымже шаг үелер өскөрдиг турар-да болгай. Ам им-
периалист күрүлелерин чыгарыкчы бөлүктери, бир авес
ош Совет Эвилелинде болгаш социалист өске-даа чурт-
тарга дейи кылдып халай бээр болза, бодунун хууунда
тургузуп өлүмгө таварыштылар деп чүрени билеп өгөдөп ту-
рарлар. Бо утка-биле четчир тодаргай минияшкынынын бис-
тер АКШ-тын президентин Дж. Кеннединин чокка чаа кыл-
ган чугаалында көрүп турар бис.

Эш Л. Ф. ИЛЬЧЕВТУН илеткелениң уланчызы

Пропаганда машиназы калбарына акша-мөнгүнү харампайып турарлар. АКШ-тын информация агентствосинин директору чоокта чаа алган солун сеп-мелдери чардап:

Агентствонун бажыды бо чылдын 120 миллион доллар ажын турар, кедир чылдын ону оюн кырында 26 миллион доллар көвүдери көрдүп турар. Агентствонун чери 105 чурттарда 239 салбырларды, негизде 761 шак иштинде 36 дилдар кырында дамчылыга чорудар «Американың үчү» деп радиостанцияларды, Агентствонун мун-мун албан-хаакчылар ажылдап турар. Агентствонун директорунун медегээни-биле алырга, идеолотуг тулушукка далай ындыче чыл бүрүдө чоруп турар дөрт миллион америк туристер, даштыкыда бир миллион америк шериг албанылары болган оларнын өбүлдери, үкөн ажык муң америк миссионерлер киржин турар. Аңаа Голливудтук кино-турктарын, «Комикскаларны» болган оон-даа аскерлерин немей санап көрүрчү даан.

Кижилерин төөдиринин ол хире аар өртек-үнегил болган өөредип каан машиназы курут хөдөлүп турар деп бодаар болза уаг чазык болуп ийик.

Ол машина капиталисттик делегейин кижилерини угаан-медерелин, аажок уагт маспак ишкан, чышыр басып, бодунуң хол-буттарын империалисттик чурттардан дашкаарладыр кунуң — социалисттик чурттарга идея талазы-биле түрүч чок кижилерин идеягиз туттурушкунга кирип алырын орадала-жып турар. Идеолотуг демиселе империализм антикоммунизм деп чүдүдү чыдак туткан хөдөлүп турар, аңаа ам депшилерин бүгү-ле дайынары: фашистерден эгелеш барыын үзөлдүг социал-демократтарга чедир, иржаачы чалга артемен-нерден, чогаалчылардан болган чурдукчулардан эгелеш кар-гым-дерини хура-хитчилерге чедир дооза-ла каттыжа берген. «Дүмөй карагыга бүргөткөн кижилер» дугайында В. И. Лениннин «сестери оларнын шүтүстүгүн тазарып турар.

Коммунизмге уагт күштерин бажына АКШ-тын монопо-листтик буржуазияны туруп турар. Америк империализм делегей жандарымынын ролон чүгө политика талазы-биле өвөс, харын база идеология талазы-биле күтүсөдү турар.

Бистин револютут теориясынын түрүн келген үезинден бээр буржуазияның идеолоттары марксизмге уагт чыдактар-нын калчалымы-биле дилеп турарлар. Бир теорияларын өскө теориялар солуп турар. Ичаныкшежок олар үр болбайн турарлар. Реаксылык буржуа идеологиянын төөгүтү — ол дээр-ге амдыралдын тутушугу аңа чыла шаптыркан гипотеза-нын болган теорияларын бир язам хөрүч болуп турар. Бир өвөс капиталисттик экономикада кулаашкынар чамдык чурттарга чамдык үездерге кулашуучулар-биле солотууну турда, буржуа идеология ханы, соксакал чок кризистин бай-далында туруп турар.

Империализмнин идеолотту стратегиянын ажылдап кылды-шкан, оон уагт дөң трестери өлөң өң «ажалтын бадыт-каларны» неперлерин турарлар. Илим-бүрү хевирлер-биле олар бир «арте» ажылында өскө өртем ажылыче көжүп, университет кафедраларында болган хураа ному номчуур чедерден дыналып, солунуларын болган хурааларнын арынарында долу, кино болган телевидение экраннарына чаралаттынын, эфирин долу турар.

Олар шүтүстү, колдууна-ла каш аныктыг:
Бирги аныкты. «Эрги капитализмни» штатбылдык чижээ-биле кылган нитилел хөгжүдөлүшүн марксисти-ленинчи ана-лизи амга делегейин байдалыга дүшпөс апарган дээр аны-зылдык чүдүдү бүзүрөрин империализмнин идеолоттары чед-дишкени чокка күөс турарлар. Төгүтүп чорудуула маркс-исти-ленинчи анализти буруу шаап, «кижиң өвөс» капита-лизмнин болган «гуманни» социализмнин теориянын шаан-дагы шагын өйөлөп бодуруган дээр аныктык чүвени чулу-руп турар. «Классиктик капитализм-даа база ол ышкан классиктик социализм-даа XIX чүс чылдын продуктулары бол-лур болган оларнын үези өрткөн» деп АКШ-тын президент-инин идеолотту айтыргалар талазы-биле кескү чөвөкчи-леринин бирөөн чулуруп турар.

Иңгиз аныктыг бүзүрөдүшкүндө эң неге түвө чок. Бистин револютут өөредиништин күчүнү мурнуга им-

периализмнин идеолоттарынын девидеешкени илередиң тур-ларар. XX чүс чылда кижэ төрөлгөтениң хөгжүдөлүшүн чор-удуламы болза нитилел хөгжүдөлүшүн коюуларын В. Маркстың, Ф. Энгельстың болган В. И. Лениндык гениал-дык анализин бүрүнү-биле бадыткап турар.

Ийги аныкты. Амгы үениң капитализми «катап төртүт-түгөн», чаазы-биле төртүтүгөн болган ол ам социал алаан-демиселери-даа, «эрги» буржуа нитилелдин чыргала-ры-даа билбөс, аңгылар арасында ылгал тиктен дээр аны-зык чүвени чулуруп турар тоолду чогааткан болган анык-лап турар. «Чаа капитализм», «ийги тынышты» тып алган бүгү-нитиниң бунаның чорунуң, хуу бүдүрүлгө ээлеринин байдалдарында кижиниң дең өргөзиниң болган хосталгазы-нын идеалдары ботандырган аныктык бооп турар.

Буржуа идеолоттарынын иңгиз хевириниң сагыштын-биле бодоп алган болгаларынын шынныг чоруктан ыраан чугаа-лаан-даа херээ бар депше. Оларны империализмге таарыштыр бодоп алганар. Империализмге «улусчу капитализм» азы «экзониктик гуманизм» дээр ышкан чаа аттарын тывары — ол дээрге «кырган ытка чаа шолаларны» чүгө дилеп тывар дээрн ол-тур.

Капитализм чурттарында аныг демисели, ылангыя масса-зыг болган үр үениң аныг демисели, капиталисттик чурттар-нын иштинде болган оларнын арасында чөрдүдөлөрүн өзүп турар чигиленишкени капитализм үезинде аныг талазы-би-ле тайбыч чорук дугайында, «камы ажалдакылга» дугайында хоозун теорияларын буруу шаап турар. Ажылы чонарнын демократтыг өргөткөнгө калды-дошкун халдарынын сокса-вайн, өскө-азы ылгай көөр бурж чорук күшө-лип, демократ-тыг органдарынын истен сүрүп, депшидеги ажалдакыч-ларны кара бажынарың кирип база адуруп турар. «Хостуг делегей» дээр чүвениң азуугу арын-чүрү бо-дур.

Ушуну аныкты. Социализм хуу өңүтүрү, хуу бүдүрүлгө ээ-лөөшкени болган капитализмнин өскө-ла ажалыг чүдөлө-риниң утукташ, амдыралыг ажал-чорудууларын деткинши-кинден нитилелди кылгалган база оң ужурунда «фашисти методтарын» аражотуп тырындап кылып турар, кижэ-биле бүдүрүлгөн арасында алаан-демисели төртүткөн, «херетек-тиндиң бот-эргезин» буруу шапкан, кижилерин материалдык болган угаан-бодал херекелерин херекке албайн, кижини басып турар дээр аныкты кара сагыштыг хоралыг бодалар-ны бистин дайынарымыс неперлерин турар.

Иңчаарга экономика, социал болган угаан-бодал депши-лгенин көздөй төмөндөп-биле делегейин магадаткан, кос-мосту шынгайлың алырын үезин ажалтык, чөң кырында эки амдырал болган тайбың дээр чүс-чүс миллион кижилерин демиселин туруп апарган социализм дугайында мынды хооз-ун бодалар кымын мегелен шыдаар бөөр! Бир-төө дээрн империалисттер болган оларнын өртемден чалчалары ынды угаалыда чок нүгүдөөшкенин кылар ужурга тазарып тур-бар болганда, оларга херектин байдалынын багай ол-дур.

Дөртү аныкты. Чоокку үедө Барыны талага бир теория тытып келген, ол теорияны азуугу алырга, социализм биле капитализм, оларнын арасында үндөзүн ылгал түбүрөжөк, бир дөмөй чангыс уламышкын-биле хөгжүп турар, «бүтү-нүн индустриалдык хөгжүдөлүшүн, алашаакшынын эконо-миктиг байдалдары» ийи системаларын «гебрийализм-га», оларнын «синтезине», «социализмнин иштиги өскө-лгө-лгө» болган «капитализмнин чамдык чаартылгазынын» аргазы-биле чангыс ай «холошкак» нитилелди тургусту-арына чоорту чедирип келир деп турар.

Бистин мурунуста ажык социал демогагия кестүп турар-дыр. Империализмнин идеолоттары социалисттик термин-ло-ларын ажылап турарлар, олар ажылы чонарнын мегелээр, мегечи социалисттик дозунар-биле оларны аймакырадыр дээр социализмдин чамдык идеяларын «шынгайлы» алырында чалданмай турарлар, чүгө дээрге, улуска калды-бир пер-спективаларын, келир үеке идеалды берип болуп дег эки идеалдар оларда шуут чок болуп турар.

Коммунизмге уагт «эң чаа» хоозун бодалдар, каныг-даа реаксылык бадыткалар ышкан, база-ла каныг-даа кедилги чүвени чок болуп турар.

3. Эргиниң артышкынарынга согушкун—буржуа идеологияга согушкун болур

Иңчаарга империалисттик идеолоттар боттарынын күжө-нишкенини кайнаар угаалдырарын орадалап турарлар? Олар бистин идеолотту күжүстү, совет кижилерин идеолотту шывөзүн «нене көөртү», хоралакчы ажылы чорудары-биле шуртуп кирип болгу дег дымдыктарын тыварын кү-зөп турарлар.

Оларнын кол кордалы—улус массаларын тургузучу күш-ажылында, кижиниң угаан-сарымынын күчүзүгө бол-ган сагыш-сеткилинин өндүр чаагайында бүзүрөсө чорукту неперлеринде, хоралыг идеяларын сурталдазында болуп турар. Ч. Диккенстың «Оливер Твистин ужураалары» деп романында «оорларнын академиянын» тежээр турар кеминг идегет—Феджин ышкан, империалисттик идеолот кижини бекдик идеалдарга чедир көүрөрдөн оң меделерин төөдери-рини белеп деп бурж бодалды удурутпа бодуруп турарлар.

Буржуа делегейиниң араатаныг утка-шынары ында, оон айдылыг чөрүү ында болуп турар.

Хоралыг идеялар мөлчүкчү нитилелдин хевирлээни чүс-чүс чылдарыг чачылдар болган аажы-чанлардан даамдал-дын үнген дээрин бистин уттур эргисе чок. Кижилерин меделеринде эргини артышкынарын сергедиринге болган деткинине кордалашкы—социалисттик чурттарга уагт импе-риализмнин идеолотту хоралашкынарынын кол улааныш-кыны болур. «Нитилелдиң дайыны» органдарларнын чөвөниги социалисттик чурттарда чок болган турбас-лаа ужураг. Оон ужурунда олар меделер талазы-биле сандалаң кижилерин, шалдакынын чүдөлүгүнө ам-лаа алышсаан турар аморалдык кижилерин өртүзүндө «деткип көөр чо-рукту» дилеп турарлар.

Бошун даштын политиказынын болган «психолотту дайыны» айтырмаларын талазы-биле «теоретиктиг» ор-ганы—«Ауесполитик» деп барын-герман салдарыг жур-налдын чөөкч чаа бижээни болза:

«Амгы үедеге пропагандалын бүгү чөкөктерин, психоло-гтү демиселиң бидилди аргаларын ажылаарга, коммунисти-лагерини чурттарынын чурттагы чөвүнүн нитилел меделер-инге бистин мораль болган идеологияны алабаш кинер-ри эргөжөк чутула. Национал ылгалдарын, чүдүгенин бүтү-лүк чачылдарын, кижилерин кошкан талаалары—аалар-дын, хөрөжөк улусуң колчулугу байдалы, тамтык-чыргал-га сундуг чорукту ажылашсаан, коммунисттик күрүнө удурутпааның өңсө сорулгаларын тоомчуга албас чорукту неперлерин эргөжөк чутула».

Бода-лаа дээрге, оон артык тода сөглөри берге боор. Маңаа холдаштыр Сергей Михалковтун чаа, парадтага ам-лаа үмөжө «Хем биле тулаа» деп шүдүңи кижияңк нөмчү-сазын келир-дир.

Менги-булуу шил дег чайнаан
Бекдик дагдан төртүтүгөн,
Ажыл-ишги агымың хем
Аажок өкүр чүтүп бекан.
Чыдыг тулаа халымыңда
Шыдаар аажок ирп чыткан.
Хал-дашты ажыр шураан,
Кайгачыктыг омак-тогуг,
Аас дээр деп, аз-жөк өнүгү,
Арыг чагай, серин агым
Кара малгап чыныкчөптү
Каш чык улай хөлөшкөн.
Тулаа ылчан мыччар болган:
«Атым сугуу доктаалдыр,
Тутчуп үнөр дээримге-даа,
Иңчазы-даа халдырарын
Чыпырмаштын шыдаар-дыр мен:
Чыра көвей микробарым
Иңаар салдым—
Хей-ле болгай!
Кара-биле көрүп болбас
Хамык дайын халдан дээрге,
Ону агым чүү шакпаш,
Ол-ла дораан ардымтар!

Амгы бо чаа делегейге
Ааргы, эрги делегейден
Сеткил-сагыш халдырарын
Чедир деп кыжаның түр.
Ленинчи бекдиктерден
Шурап боткан агыммыска
Ирик тулаа микробарың
Чүдүн чөрле
халдаптаар!

Кижилерин меделеринде эргиниң артышкынарын бүрүнү-биле амып эртеринин сорулгазы эң-не сонгаралдык болбас, шуут-ла практиктик ужу-дузалыг болу берген, шак ындыг төөгүдүг үе-чылда бистер чедип келген бис. Эрткен үениң аар чүгү чаа нитилелди тургузарынын орунуга үрүтүчү түрүп келген. Коммунизмниң түдүп тургузарына шаптыктап, кижилерин амдыралыга хөра чедирип, бистин хообулар-ынысты болган моральдык тооп көрбөй, бистин кижилерин шүтүстүгүн уагт кам-хайра чок демисели чорударын бистин партияныс, чоңуусу чарлаан. Бис нитилелге уагт болу-лушунунары кара чангыс шын үзел-бодал-биле—аңгынын үзел-бодалы-биле көөр ужураг болу.

Социалисттик нитилелде өжөнөшкөк аңгылар шагла-ла чок болган, а ындыг болганда өжөнөшкөк аңгылар арасы-нын демисели база чок.

Иңчазы-даа бисте аныг демиселин, политиктиг демисел-дин каныг-ла илөрөөшкенин артаан деп моорган түнөөл үндүрүп болур бе? Чок, үндүрүп болбас. Бисте социализмге өжөнөшкөк аңгылар болган социал бөдүлөкчөк чок, ынчазы-даа социализмге өжөнөшкөк аңгыларын үзел-бодалдарын болган чачылдарын меделеринде биле болган меделер бил-бөй-даа элпел чоруп кижилер ам-даа бар, ындыг болганда, социализмге удураанышкак үзел-бодалды болган чачылдар-дык болганы-биле дайынарынын дөрбөзине суг асык дуа-лап турар кижилер бар-дыр. Бистин чуртууска социализм-чедикшиктеринин өзүп хөгжөзүн хире-чөгөзү-биле аныг дем-исели күшө-лөрү дээр дугайында Сталиннин аадагалдыг, хоралыг тезисин партия чөптү-биле буруу шапкан.

Иңчазы-даа бо дээрге, бистер дайынарынын чименгилер-лери серемчелинети кошкандыр ужурагт бис дээрн ол өвөс. Фактылар мурыңай шуут ындыг болбасын айтып турар—со-вет кижилерин револютучу серемчелин, күшө-лөрдөр херек.

Социализм тургузушкунуң баштайг чылдарында, ка-жан өжөнөшкөк аңгылар туруп турган байдалдарда, аныг демисели кидин болуп турда, В. И. Ленин болза кижилерин меделеринде капитализмнин артышкынарын ажык эртери дээр демисели амга утказынын айы-биле аныг ужу-дузалыг демисели кылдыр көргөн. Ленин болза спекулянттарын, оор-ларын, хулганарын совет өрт-каргынын дайынары деп алап, оларын дараакчы-мөлчүкчү аңгылар-биле денге көрүп, олар-биле кам-хайра чокка демисежирин негеп чораш.

Ам бистер, совет нитилелдин кестүп көрбөсөн мораль-пол-итиктиг чангыс өвниниң байдалдарында, бүгү совет улустун маадырлыг күш-ажылынын байдалдарында, коммунизмниң бозгалып артап келгеш, нитилелге уагт чамдык элемент-лери, ол шөбүтүг өвөс магпыстарын «шывөз» артырып, дег-бейи, мөөн-лаа сонгар нитилелдин күсели-биле чурттарын чөптөзөп, оларнын амдыралын өскөрткөн барып болур бис бе? Чок, болбас бис! Олар дээрге-ле—совет чөрдө өскө-ниң идеологиязынын болган моральын өвөгү хоргалдык болуп өвөсөп. Нитилелдин күсели-биле чурттарынын күзөөр кижилер-ден бистин улауусу совет кижэ бүртүндөн негеп турарын-дан хайну-лаа негөвейи—ак-сеткилдиг амдыралын, СССР-нин хамааттыларынын хулаалгөткөн ак-сеткилдиг күсөдери-нин негеп турар.

Кижилерин меделеринде эргиниң артышкынарын-биле демисели — ол дээрге херек кырында буржуа идеологиян артышкы-биле демисел-дир. Кижилерин меделеринде капи-тализмнин артышкынарына согушкун — ол дээрге бур-жуа идеологияга шуут согушкун болур.
Совет кижини идея талазы-биле чөтөк чок бодуварын, со-

циалисттик нитилелдин «идеолоттуг дадарып үрелирин» им-периалисттер корлап турар. Иңчазы-даа өл хоозун идеал-дир! Коммунисттик идеяларын түгүнүң аадаша ам кижэ төрөлгө-тенин аңаа чурттар үең келир! Акы-дуңма социалисттик чурттарын улустары, бүгү делегейиң коммунистиери болган меделердиг пролетарийлери бис-биле кады. Империалисттерин идеолоттуг атакаларын бис чүгө чедикшиктерин өйтүр шаап шыдаар өвөс, харын база буржуа идеологияга уагт бистин шаап халдаашкынысты калбартын шыдаар, улам-на чаа-чаа миллион кижилериниң угаанынын болган чректери деп-шиленгиле болган коммунизмниң талазыны чалаап алыр ужурагт бис.

Чаа кижиниң кижизилери — коммунисттик болган ажылың партиаларын нити, интернационалдыг сорулгазы болур.

Яны-бүрү чурттарыны — социалисттик болган капитали-стик чурттарын акы-дуңма партиалары демиселиң аңгы-аңгы үе-чылдарында туруп турар болган ол демисели аңгы-аңгы социал болган национал байдалдарда чорудуп турарлар. Бур-жуа идеологиянын каржы хевирлерин, шажын-чүдүлгө тен-дишкенин, националисттик болган расистик бак чачыл бод-даларын сойгалап илереди сорулгазы бир чамдык партиал-дар бирги чөргө салып турар. Өскө бир партиаларга — мы-нды айтыргалар өлөөн хөмчөөл-биле эрткен үениң болу бер-ген, оон-биле кады коммунисттик культураны болган мораль-ны хевирлестирини тургустувары-биле, буржуазчы өзүнүң эң-не чамтыкчак илөрөөшкенин кижиниң хосталганы-биле холбашкан чаа, оон-даа нарын сорулгалар тыштын келген. Боттуп айтыргалар болган сорулгалар яны-бүрү болуп тур-са-да, бүгү марксисттерин-ленинчилерин идеолоттуг демисел-ге нити өңсө сорулгалар, принципалдыг айтыргалар талазы-биле нити үзел-бодалдар, чангыс коммунисттик идеология биж-кы-биле каттыштырып турар. Иңчанш оңу бис кады, чан-гыс-ай чыскаал-биле камгалар болган хөгжүдүг ужурагт бис. Бир өвөс коммунистер, национал булуңдарга быда-раар болган марксист-ленинчи өөрединиң үндөзүн, кол дөс

II. Идеолотуг ажылда кол чүүл—коммунизмниң идеалдарынын тиелелгезин хандыраы болур

Эштер! Мындыг кыска хуусада, канчаар-даа аажок берге төөгүдүг үедө, бистин ленинчи партиямызын кылганы ыш-кан, миллион-миллион кижилерин меделерин, психология-зын өдө чаартып, чачылдарын өскөртүп, оларын социалисттик чаа амдыралдын тургузушкунуң калбак орунче кирип шыдаан партия делегейге турбаан.

Револютут чачныктар, күш-ажылың болган демиселиң үрө-түшөөлдөрү мөлчүкчү тургузучу чөкшиңиз бурж чүдө-лөрдөдөн миллион-миллион совет кижилерин угаан-бодалың, меделерин артылаан. Марксист-ленинчи, идеология бистин чуртуусу шуут тергиндеп турар. Бисте уагт чагай культура революцияг боттанган, совет нитилел чөң кыры-нда эң-не болбазыраңай нитилел болу берген. Социалисттик нитилелдин культураг уагт күжү — улусчу интеллигенция тургустунган.

Коммунизмни меделердиг тургузучу — чаа кижиниң төртүтүгөнү—партияның кол чедикшиктеринин бирөөсү.

Совет кижилер кады-берге шыгалдыны эрткен, боттары-ның өңгөрөөн хөй чүдүл чүктөп өрткөн. Баштайг ажы-лакчыларың таварышкан бергелери амып эртпешаан, им-периалисттерин дайын, политика, экономика болган психоло-гия талазы-биле атакаларын өйтүр шапкан, бистин чуртуус-тун ажылынары, тарачынары болган интеллигенция социалисттик күчүдү күрүнени тургускан. Чаа нитилел-ди тургузуп, боттарың боттарың чаартып, эргиниң чүгүн бот-тарыңдан ал октаң чүгө чаа мөзү-шынардыг кижилер мы-нды маадырлыг чорукту кымы шыдаан. Чаа кижини кижиз-иле

I. Күш-ажылга ынакшылдыг чорукка кижизидилгени дамчыштыр коммунисттик күш-ажылдың тиелелгезинге чедер бис

Идеолотуг ажылды партия чүгө боду халдычак чүзү кыл-дыр көрбөй турар. Ленинчи чактыктар эңгезер, партия идеолоттуг ажылдык денешин практиктик түдөөлөр-биле, күш-ажылга, улустуң кол сорулгаларын, бирги элчөгдө экономика-ны сорулгаларын ботандыраары оон каныг бөттүг салдар-ын чедирип турары-биле хөмчөзө көрүп турар.

Чаа тургузучу нитилелдин кол болган шиптиригт чүвө болза, күш-ажылдың эң бекдик бодурукчулугу чедип алыр болуп деп В. И. Ленин айткан. «Коммунизм дээрге, капита-лизмди күш-ажылдын бодурукчулугу бодураг, муракчы техниканы ажылап турар, меделерди, эки-тура-биле кат-тышкан ажылынарынын күш-ажылынын бекдик бодурукчу-лугу болур» — деп ол чугаалаан.

Ленинчи айтышкынын ужу-дузалы өскөрөлөсө, ол бо-ла ленинизмин принципалдыг политик-экономиктиг түн-нели-дир. Күш-ажылдын бодурукчулугу дээрге, чүгө комму-низмдин материал-техниктиг баазаны тургузар талазы-биле ажылың бүгү элеништери өвөс, харын база идеология тала-зы-биле күженишкенини аңаа чангыс ай кылдыр чымыдарып турар уран ийи-дир. Күш-ажылдын бодурукчу-лугу бекдери—бүгү улустун сорулгазы.

Кижэ — нитилелдин кол бодурукчу күжү. Чаа нитилел тургузарынын идеяларын улустун күш-ажылы-биле амды-ралга холбаштырбас болза, аңаа-ла чагай күзөөлөр болуп артып каар. Бир өвөс бекдик хөгжүдөлүг материал-техниктиг бааза—коммунизмдин фундаменти болуп турар болза, фун-даментини болган коммунизм бажымыңдык бодун туруп тур-бар миллион-миллион кижилерин күш-ажылы—ол улуг ор-ду болур-дур. Коммунизм биле күш-ажыл чарылбас, «ажыл кылбас кижэ, чөм чысө» деп улуг принцип коммунизм үе-зинде-даа күштүг болур, херек кырында бүгү кижилериниң ылмыгт принципти болуп бээр. Күш-ажылга кижилерин ар-галары болган таланталары, кижиниң генейи илереттигер, «кижэ төрөлгөтенин өлүм чок чөрүү—күш-ажылда» — деп, Н. С. Хрушев чугаалаан.

Нитилелдин чагай чөрүү дээр күш-ажылга ынаншылдың болган хундулуг чорунуң кижизидилгени, кижилерин күш-ажылга дадыгышыны—идеолоттуг ажылың өвөс, үндөзүн сууру-дур.

Кижизидилгениң бүгү аргаларын кол чүгө—чүгө оон шудуруг күш-ажылы-биле, бүгү улустун күш-ажылы-биле коммунизм туруп тургустунган, чөкөктөлүп турар нитилел тургустунган туруп дээрн совет кижэ бүрүгү болган турарына чачыгыр херек. Күш-ажылды кижилерин меделердиң өзү-биле көөрү—оң бодурукчулугу чорунуң өздө-лөниг төттүмөс кулавары болур.

Илениң чымы алган, коммунизмни тургуспас, комму-низм дээр демисежир херек, аңаа бүгү күштү бээр херек, деп партия тодагай чугаалап турар.
Чүң-лаа бүдүрбөс, ынчазы-даа чүвө-ле болза эктел дээр кижилер-биле, совет кижилерин артын нүштүг болган уагт эргелерин шывөзү-биле доктаалын алган, бүрүгү-биле ажы-лап чоруп, ол хирезинде кажан хамааты хулаалгелери күү-седери, оларнын иштинге амдыралың негөй бөргө, ону ут-туп алган болур кижилер-биле бистин улус демисежир келген болган демисежир-лаа алаар. Бистин байдалдарымыста: хө-нүм чөтсө—ажылдаар мен, хөңүм чөтсө—ажылдаар мен дээр шылдак дугайында тууга болбайн турар. Бистин амды-ралымыс, оон хообуларын ындыг шылдак кылдыр өргөң бер-бейн турар. Күш-ажыл—Конституция азуугу хулаалгө, ха-мааты хулаалгө, ону күсөтсөс кижэ эргелерге-даа, совет хамаатымынын артык күштүг чөрүүндө-ла илеген шыдаар.

Нитилел мурунуга боттарынын хулаалгелери аңгы-аңгы көөр кижилерге нитилелдин аны-бүрү чагай чүдөлөрүн бээрн таарыштыр дээр деп санал совет кижилерден бүрүн деткинчеге ап турар. Ону ботандырап болганда, шөлө алы-рынга, пугөвжар бөзгөңгө, чурттар чөр хуваарыга хамыс-

болур принциптерин барымдаалап, боттарынын национал эдиксисе-биле орук бүрүтүп өгөлөөр болза—ол чо-рук коммунисттик идеологиянын тулуңуга чедир тилээрн чүгө бергеседир.

Амгы делегей амдыралдын удураанышкак ийи хевирлери-ни, антигөсттик мурөөрөөнелериниң кадыг-дошкун демис-елиниң арнамы болу берген.

Коммунисттик болган буржуа идеяларын тайбың кожа-хө-бөз догунаашкыныче кийгылары дээрге социализмниң дай-зынарынын хайгымычаларынын роозонга кирери, ажылы чонарнын үндөзүн эрге-ажыктарын өскөрткөн болур, чурттар аразынга культураг харылдааларын бестин хоралакчы сорулга-ларга ажылаарын орадалап турар бистин удураанышкына-рымыстың дөрбөзине суг кудары болур. Идеологиянын тайбың кожа-хөбөз догунаашкыны турубаан, чок болган түрүп болбас. Антигөсттик аңгылар туруп турда, аңгыларын өптөң чок демисели чоруп келген, чоруп турар болган болур-даа.

Мал чеми барда ээт, сүт, дүк хөй болур

СЭКП обкомунуң бюрозунда

Кукурузачыларның социалистиг хүлээлгелериниң дугайында

Республиканың дыка хөй кукурузачылары XXII съездиниң шийтпирлерин болгаш СЭКП-ниң Программаның чедишигиниң күүседир күзөл-биле хайныкпышаан, кукурузаны тарып өстүрүр болгаш өзүп турар мал ажылынга быжыг чөм-суурну тургузар талазы-биле социалистиг бедик хүлээлгелерин алганны СЭКП обкомунуң бюрозу демдеглээн.

«Межегей» совхозта Петр Пикало, «Найырал» совхозта Олай Ыглаашпай болгаш өске-даа кукурузачылар силос кылар кукурузаның бир гектарындан ортумаа-биле 500—800 центнер ногаан массаны алырын шийтпирлээн.

Олар болгаш өске-даа кукурузачы механизаторлар тарылганы чедишигиниң дооскаш, кукуруза тараан черлерин ажилдап кылырынче организастиг эгелеп кирген, ол болза оларның алган хүлээлгелерин чедишигиниң күүседириниң үндезини болур.

Колхозтарның болгаш совхозтарның кукурузачыларның 1963 чылда алган социалистиг хүлээлгелерин СЭКП обкомунуң бюрозу деткээр болгаш олар боттарынга алган патриотчу сөзүн силос кылар кукурузаның ногаан массаны өстүрер база быжыг чөм-суурну тургузар талазы-биле практиктиг ажил-херектери-биле быжыглаарынче оларны кыйгырган.

Хүлээлгелерни күүседир болгаш ажыр күүседир дээш колхозтар, совхозтар, звенотар, тус-тус кукурузачылар аразынга массалыг социалистиг чарышты калбартырын, түнселдерин үргүчү үндүрүп тургаш, ол чарыштын чер болганга дээштиг база көскү болурун чедип алырын; машиналарны болгаш хөрзүн болбаа-зырадыр чөпсөк-херекселдерни белеткээр, бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар талазы-биле кукурузачыларга өй-шаанда дуза көргүзөрин, механизаторларның күш-ажылын, культурулур хандырылганын организастиг чурумчуларын, тергини эки дөрбелчинерин алыр, одуруглар аразын эки ажыдап кылар, чемишчилдигелер төгөр болгаш бедик дүжүт дээш механизаторларның материалдыг сонургалынын хемчеглерин калбаа-биле ажыглаарын, кукуруза тарып өстүрериниң мурнакчы аргаларын парлалгага калбаа-биле чырыдарын болгаш радиого дамчыдарын, а ол ышкаш кукурузачы механизаторларның патриотчу күш-ажылын үргүчү чырыдып турарын девискээр аайының бүдүрүлгө эргеледеринге, парткомнарга, партия комсомол болгаш профвилел организастигларыга республиканың «Шың», «Тувинская правда» солуннарының редакцияларына база девискээр аайының солуннарына дааскан.

БЕДИК ДҮЖҮТ ДЭЭШ

«Шыңның» бо арнында Тыва АССР-ниң тус-тус кукурузачыларның социалистиг хүлээлгелери бүгү чоңа чаралганын парлаттыган. Ол бедиктен социалистиг хүлээлгелерин деткээр СЭКП Тыва обкомунуң бюрозунуң доктаалы база үнгөн. Тываның кукурузачылары чеди чылдык бешти чылында кукурузаның ногаан массанын бедик дүжүтү өстүрүп алырын, ыччангаш мал ажылынга быжыг чөм-суурну тургузарын хүлээнип алганнар. Ол хүлээлгелер болза партияның XXII съездиниң шийтпирлерин, СЭКП-ниң өндүр чалай Программаның амдыралга боттарында дээш кукурузачыларның кайы хире чүткүп, демиселеш турарының дугайын херечилдир турар.

Кукурузаның чагай дүжүдүнү дугайында чүгө күзөл салыры-биле, хүлээлгелер алыры-биле кызыгаарлаттын болбас-ла болгай. Кол чүве болза ону кызымаккай күш-ажыл-биле өстүрүп алыры бооп турар. Ам тарылга доозулганы-биле холбаштыр, кукурузаның чайгы ажалдагыны сагыш-човангыр болгаш үлгелерин чорулар үе-чада келген. Кукурузаның өзүп үнүшкүзүнү бүгү үеиниң дүргүзүндө ону бок үнүштерден арып байдалга тургузар, одуруглар аразының үлдүрешиниң организастиг, бо ажыга бүгү бар машиналарны ажыглаар херек.

Тарыттыган кукуруза ам кидини өстүрүп турда, кукуруза тараан шөдөрүнчүлүгүнүң үстүкү кадында бок үнүштер база-ла көстүп кээп турар. Ыччангаш биске ам хүн бүрүзү өвөс, харын шап бүрүзү үнелит. Чамдык ажил-агыйлар кукурузаны илтирээрин ам өгелей берген. Чөөн-Хемчик районунуң Ленин атыг колхозунда кукурузачы Түдүш Самдан-оолдун звеносу өзүмнү аразы илтирээрин дүрген темпийн чорулуп турар. Мында сугтарыкчылар звеносу база эки ажилдап турар. Ыччангаш кукурузачылар сугтаттын черден бок үнүштер дүрген өзүп үнүп болурун база ооң-биле демиселештир

эки билдирлер. Ыччангаш кукурузачыларны белең байдалга тургузганнар. Республикага кукурузаның бедик дүжүтү дээш чарыштын эгелекчи «Межегей» совхозтуң «ногаан дөрбелчинер» мастерлери П. Пикало, В. Пылушев, М. Иванов олар кукуруза тарылганын үлгелерин чоруткаш, өзүмнү шымырып үнүгөчө чедир шөдөрүн илтирээрин дооскаш болгаш ам немелде чемишчилдигелер төгөрүнчүлүгү, кукуруза шөдүн эки ажаарынын үлгелерин көргүзүп турарлар. Оң ачыманда шөдөргө бок үнүштер үнөс, ол оон шуут арып болур.

Ол эки чижектер-дир. Ыччалдаа кукуруза тарылганын ажалдаанын талазы-биле ажилларга ээ-харымысалга чок болуп турар чорутуу фактылары база-ла көстүп турар. Улуг-Хем районда «Х Улуг хурал», Бий-Хеминиң «Хадың», «Тилдиге», Чөөн-Хемчиктин «Октябрь 30 чылы», Өвүрүң «Торгалыг», «Коммунизмче орук» колхозтарында кукурузаның одуруглар аразын сайырадып кылар ажилдар хождуп турар.

Барымы-Хемчик районунуң «Барлык» совхозунда болгаш «Большевик» колхозунда шөдөр сугтарыгы дөңдүн багай чоруп турар. Тес-Хем колхоз-совхоз бүдүрүлгө эргелединиң ажил-агыйларында кукуруза-даа, свёкла-даа илтиреттинмей турар. Өвүрүң районуна кукуруза тарылганы бо чылын дыка хождуп. Одуртулар аразы сайырадыр культуруларын, малаңгы кукурузаны өстүрүп алырынче шап ыччаар сагыш салбас чорук дүжүтү кудуладарына чедир дээрин ажил-агыйларын үдүрүткүлери, агрономнар билзе чогуур.

Кукуруза үнүп турар шөдү эки сайырадып ажилдары—бедик дүжүтүн үндезини Кукурузаның өзүп үнүштерини мурну чарында илтир-төшкүн-биле бок үнүштерин барык-ла 90 хуузу ууткатырар. Ыччангаш өзүмнүң чер кырыңче үнүп кээриниң 3—5 тонну мурну чарында илтир-төшкүн чорудары өң-не ажыттыг, ыччалда кукурузанын өзүмнү үрөбөс. Кукурузаны илтирээринден, оон одуруглар аразын ийн-үш удаа култивастарында аңгыда, ону үнүшкүн үезинде сугтат-биле эки хандыраар херек.

Кукуруза дүжүдүн бедилериниң база бир чүгүлү курлары—немелде чөмгерилге болур. Бистиг республикада минералдыг чемишчилдигелер четтир. Ыччангаш одуруглар аразын сайырадыларын үезинде ону чөмшчилдиге эки ажылаар херек. Эрткен чылын шап ында немелде чөмшчилдигелери чорутканын ачыманда Петр Пикаловуң кукурузанын дүң-хүнде өзүп 12 сантиметр чедип турган. Ыччангаш 25 ганың бирээзинден-не 925 центнер дүжүтү алган. Дүжүтүлгө ол-дур. Ону шийгээдир херек.

Шууту кукурузачыларда хүлээлгелер алдынган, ам күүседир артыган. Ол хүлээлгелерин күүседилерин ыялыла хандыраар дээш кукурузачылар ортузунга организастиг, кижизилдик ажилдары чорудары — районнарың парткомнарының, ВЛКСМ комитеттериниң, райкукукумариның, колхоз-совхоз бүдүрүлгө эргеледериниң, ажил-агыйларын үдүрүткүлери болгаш партия, комсомол организастигларының дорт хүлээлгези.

Кукурузачылар! Силерниң бо чылгы ажилдары түнчөп көөрү ырак өвөс. Ыччангаш алган хүлээлгелерини ыялыла күүседип, кукурузанын ногаан массанын бедик дүжүтү өстүрүп, ооң-биле хөй ээт, сүт, дүк бүдүрериниң быжыг магадылаанын тургузуңар!

Тываның кукурузачыларынның социалистиг хүлээлгелери

Фамилиязы, ады, адазының ады	Ажил-агы	Быжылган чер (га)	Хүлээлгөн (ц/га)	Хүлээлгөн (ц/га)
Хертек Анай-оол	«Тээли» с-з	100	300	300
Салчак Хурет Чулуумович	—	100	300	300
Кужугет Мукайлы Тонаа	—	100	300	300
Салчак Доржу Шожунчап	—	100	300	300
Доржу Хертек Байинды	—	100	300	300
Хертек Сайырак Ч.	—	100	300	300
Монгуш Ким-оол Мандый	—	100	300	300
Сулдум Сергей-оол	—	83	300	300
Хуралбай Салчак	—	83	400	400
Салчак Каң-оол	—	83	300	300
Куулар Чүвүрек С.	«Шекпээр» с-з	120	300	300
Монгуш Арык-оол С.	—	120	320	320
Сарыглар Балчы-оол Д.	—	120	310	310
Ооржак Дадар-оол Ч.	—	120	300	300
Ооржак Барыш-оол Д.	—	120	325	325
Монгуш Эрес-оол Б.	—	120	310	310
Саая Окур-оол С.	—	120	310	310
Куулар Оттук-оол	—	120	305	305
Сарыглар Өткөк-оол С.	—	120	325	325
Намчыл-оол Сарыглар	—	120	310	310
Доржу Николай	«Барлык» с-з	100	500	500
Саая Сары-оол	—	117	400	400
Саая Александр С.	«Барлык» с-з	105	400	400
Кужугет Лида	—	110	400	400
Кара-Сал Биче-оол М.	—	137	500	500
Маадыр Алдын-оол	—	118	400	400
Ооржак Саарбай	—	118	400	400
Салчак Хоптак-оол	—	105	300	300
Салчак Кенден	—	97	350	350
Хомушкы Кара-оол	—	120	300	300
Саая Борбак-оол	—	106	300	300
Сарыглар Булеш-оол	—	106	300	300
Мөөктер Ким	—	106	350	350
Саая Комендант	«Большевик к-з (Барымы-Хемчик)»	160	300	300
Монгуш Кара-оол	—	160	300	300
Мижит-оол Донгак Д.	«Мурнакчы» к-з (Барымы-Хемчик)»	160	300	300
Бавуу Кара-Сал	—	100	300	300
Балды-Байыр Хертек С.	—	100	300	300
Очур Хомушкы Ч.	—	100	300	300
Уналай-оол Хертек К.	—	100	300	300
Олак Куулар С.	—	100	300	300
Толуш Байыр-оол	Ленин атыг к-з (Чөөн-Хемчик)»	263	300	300
Толуш Ондар Осур	—	266	300	300
Монгуш Дарый-оол Доржу	—	266	300	300
Кара-Сал Чалаа	—	250	300	300
Монгуш Александр	«Большевик» к-з (Чөөн-Хемчик)»	250	300	300
Хуреш-оол О. Ч.	—	250	300	300
Монгуш Манзат-оол	«Октябрь 30 чылы» к-з (Чөөн-Хемчик)»	300	300	300
Ооржак Дарый-оол	—	450	300	300
Ооржак Экер-оол	«СЭКП XXII съездини к-з (Чөөн-Хемчик)»	256	300	300
Куулар Ынал-оол	—	244	300	300
Монгуш Танов	—	375	300	300
Ооржак Семис-оол	«Искра» к-з (Чөөн-Хемчик)»	240	300	300
Хомушкы Дыртый-оол	—	400	300	300
Ховалыг Базыр-оол	—	235	300	300
Тас-оол Ымыр-оол	«Сүт-Хөл» с-з	485	300	300
Сарыглар Далаа	—	400	300	300
Хуреш-оол О. С.	—	340	300	300
Дыртый-оол Т. Ш.	—	225	300	300
Монгуш Салды-оол	«Чыраа-Бажы» с-з	600	300	300
Монгуш Кайсан-оол	—	559	300	300
Ондар Дүрбүлөк	—	650	300	300
Кенден Байыр-оол Мас.	«УТКА 25 чылы» с-з	130	300	300
Сафронов Василий	—	130	300	300
Шараван Базыр-оол	—	130	300	300
Норбу Калдар-оол Х.	—	150	300	300
Аян-оол Ондарай	—	150	300	300
Неволин Николай Никитич	—	180	300	300
Казин Виктор Васильевич	—	180	300	300
Мьявиль Александр Николаевич	—	190	300	300
Доржу Балажык Т.	—	150	300	300
Байыр-оол Бараан-оол Монгуш	—	150	300	300
Дамбажы Хуреш-оол	—	150	300	300
Сундай Дамды-оол	—	100	400	400
Сундай Чимит-оол	—	100	400	400
Сундай Кошар-оол	—	100	400	400
Суктура Мурагдай Т.	«Улуг-Хая» с-з	100	300	300
Балган Хуреш-оол Т.	«Улуг-Хая» с-з	100	300	300
Ховалыг Биче-оол Чолбанай	—	117	300	300
Семенов Алексей Самбу	—	118	300	300
Тас-оол Сергей Ховалыг	—	80	300	300
Дажы-оол Очур-оол Ховалыг	—	80	300	300
Серен Толуш	—	80	300	300
Серен Николай Донгакочик	—	75	300	300
Кандан-оол Кызыл-оол	—	120	300	300
Кандан-оол Нордул-оол	—	80	300	300
Хуралдаа Михаил	—	100	300	300
Темир-оол Григорий	—	73	300	300
Сендажи Топуй-оол	—	100	300	300
Цыбин Николай	—	100	300	300
Донгак Михаил С.	«Улуг-Хая» с-з	30	300	300
Толуш Кара-оол	—	74	300	300
Балчы Хемер-оол	—	60	300	300
Кара-оол Климентий	—	90	300	300
Дашпыл-оол К.	—	90	300	300
Тумат Дырткы-оол	—	150	300	300
Спорион-оол Толуш	—	100	300	300
Дугар-оол Шир-оол	—	100	300	300
Динлар Александр	—	100	300	300
Улажаа Очкан-оол	—	100	300	300
Унайка Натлит-оол	—	100	300	300
Биче-оол Аракчаа	—	100	300	300
Орусай Кызыл-оол	—	100	300	300
Доржу Кызгал-оол	«Найырал» с-з	128	300	300
Кенден Тадар-оол	—	130	300	300
Маады Анчыка	—	130	300	300
Сертин Маадыр-оол	«Найырал» с-з	128	300	300
Сундай Сергей	—	128	300	300
Малышев Илья	—	128	300	300
Шараван Чаламай	—	128	300	300
Белчима Кошкендай	—	425	300	300
Байыр-оол Василий	—	125	300	300
Лопсан Маадыр-оол	—	125	300	300
Мижит-оол Шагдыр	—	125	450	450
Докмит Михаил	—	125	300	300
Балчима Конгар	—	125	450	450
Эзүтү Биче-оол	—	125	300	300
Олай Ыглаашпай	—	129	700	700
Монгуш Шыдыраа	—	128	300	300
Орзай Ховалыг Дамба	—	128	300	300
Лобанов Валерий	—	128	300	300
Донгур-оол Ш.	—	128	300	300
Дамба Хуурак	—	128	300	300
Санажым Багай-оол	—	128	300	300
«Күш-ажылдың аюу» к-з (Улуг-Хем)»	—	130	300	300
Толуш Сары-оол	—	150	300	300
Орехов Виктор Акимович	—	150	300	300
Леер Петр Карпович	—	150	300	300
Кыргыз Күшкү-оол	—	170	300	300
Маады Болат-оол Д.	«Чодураа» к-з (Улуг-Хем)»	325	300	300
Сендажи Деспижек Сат	«Х Улуг хурал» к-з (Улуг-Хем)»	150	300	300
Мамы-Хая Юрий Ховалыг	—	125	300	300
Сымчаан Эрес-оол Кыргыз	—	100	300	300
Ондар Май-оол	—	200	300	300
Хураган-оол Василий	—	200	300	300
Имамудитов Александр (Бий-Хем)»	«Тилдиге» к-з	350	300	300
Амуртаа Виктор	«Кызыл тараачы к-з	300	300	300
Лаа-хөө Аякпан	—	300	300	300
«Совет Россия» к-з	—	300	300	300
Казак Ким	(Танды) «Революцияның чалбыжы» к-з (Танды)»	200	300	300
*Красиников Михаил	«Коммунизмниң хереди» к-з (Танды)»	500	300	300
Лукьянов Владимир	—	200	350	350
Белек Федор	—	200	350	350
Оюн Кара-оол	—	200	350	350
Радченко Иван	«Элегес» с-з	150	300	300
Радченко Василий	—	200	300	300
Хирлигей Талар-оол	—	100	300	300
Писарева Иван	—	100	300	300
Коченов Юрий	—	100	300	300
Иванов Михаил	«Межегей» с-з	50—100	500—700	500—700
Шарая Геннадий	«Межегей» с-з	150	300	300
Рязанов Николай	—	50—100	300	300
Азевич Геннадий	—	50—100	500—700	500—700
Бродников Геннадий	—	100	400	400
Колтышев Виктор	—	100	300	300
Алексеев Алексей	—	100	400	400
Чулуум Петр	—	100	400	400
Бүрбөш Куулар	—	100	400	400